

УДК 027.021(430):025.17:002.2(=411.16)

Сидорчук Таїсія Михайлівна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0941-3763>,

кандидатка історичних наук, керівниця,

Науково-дослідний центр орієнталістики імені Омеляна Пріцака,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,

Київ, Україна

e-mail: Sydorchuktm@ukma.edu.ua

ЮДАЙКА В БІБЛІОТЕЧНІЙ КОЛЕКЦІЇ ЛЕЙБНІЦ-ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ СХІДНОЇ ЄВРОПИ У ЛЕЙПЦИГУ

Представлено загальний огляд збірки друкованої юдайки спеціалізованої наукової бібліотеки Лейбніц-Інституту історії та культури Східної Європи у Лейпцигу, а також подані її кількісні, хронологічні, географічні, мовні та тематичні характеристики й особливості.

Ключові слова: юдайка, бібліотечна колекція, Лейбніц-Інститут історії та культури Східної Європи у Лейпцигу.

В історії європейської освіти і науки Лейпциг посідає особливе місце завдяки насамперед Лейпцизькому університету – одному з найстаріших університетів Європи та розвитку тут книгодрукування і книготоргівлі впродовж понад 600 років. Тому природньо, що у місті знаходяться дві провідні бібліотеки Німеччини – Німецька національна бібліотека (нім.: Deutsche Nationalbibliothek), бібліотека Лейпцизького університету або Бібліотека Альбертіна (нім.: Universitätsbibliothek Leipzig; Bibliotheca Albertina), а також цінні книгозбірні низки науково-освітніх установ, де зберігається в тому числі й література з історії та культури єврейського народу. Крім того, варто наголосити, що у 1995 році в Лейпцигу був створений Лейбніц-Інститут єврейської історії та культури імені Шимона Дубнова (нім.: Das Leibniz-Institut für jüdische Geschichte und

Kultur – Simon Dubnow), одним із підрозділів якого є спеціалізована бібліотека, що містить близько 23 тисяч томів книг та періодики.

Однак основним завданням цього виступу є звернути увагу фахівців з єврейських студій на збірку друкованої юдаїки, що зберігається в бібліотеці Лейбніц-Інституту історії та культури Східної Європи у Лейпцигу (нім.: Das Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa; далі: Інститут). Створений у 1996 році як дослідницький центр вивчення історії та культури Центральної та Східної Європи Інститут після входження в 2017 році до Товариства імені Лейбніца (нім.: Die Leibniz-Gemeinschaft), яке об'єднує 97 науково-дослідних інституцій Німеччини, основний фокус своєї діяльності змістив на дослідження саме Східної Європи. Географічні параметри наукових інтересів співробітників Інституту покривають ту частину Європи, яка знаходиться між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями. Дослідницька діяльність Інституту охоплює широкі часові рамки – від пізньої античності і раннього середньовіччя до сучасності. Один із основних дослідницьких принципів Інституту полягає у широкому використанні міждисциплінарних наукових підходів різних гуманітарних дисциплін – археології, медієвістики, літературознавства, історії, східноєвропейських студій, мистецтвознавства, культурології, історії архітектури тощо. Ці основні характеристики Інституту, очевидно, віддзеркалені і в тематиці бібліотечного фонду установи.

Наукова бібліотека Інституту належить до найбільших спеціалізованих бібліотек в ділянці центрально-східноєвропейських студій на східних теренах Німеччини, яка забезпечує базовою і спеціальною літературою фахівців у зазначеній галузі. Загальний фонд бібліотеки складає близько 130 тисяч томів книжок і періодичних видань, з яких близько 1000 одиниць безпосередньо пов'язані з єврейськими студіями. Особливістю збірки юдаїки є її хронологічні межі, оскільки більшість представлених тут видань були надруковані впродовж останніх 30-35 років, а отже, тут можна ознайомитися з найновішими друками

включно 2023 року. Як виняток в колекції можна назвати раритетне видання в цілісному комплекті з 16 томів – «Еврейская энциклопедия. Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем», що побачило світ у Санкт-Петербурзі в 1908–1913 роках.

Щодо географічного походження збірки з юдаїки, то за винятком кількох десятків назв тут зібрана інтелектуальна і видавнича продукція країн Західної та Східної Європи – Німеччина, Австрія, Польща, Чехія, Словаччина, Румунія, Угорщина, Латвія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Сербія. Це в свою чергу вказує на мовні параметри збірки, в якій при цьому найбільше видань надруковано німецькою, польською, чеською, угорською мовами. Крім того, в збірці презентативно представлені й англomовні європейські, а також американські, канадські, австралійські видання, наприклад, «The YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe» (New Haven : Yale Univ. Press, 2008).

За цільовим призначенням збірка юдаїки містить в основному наукові видання (енциклопедії, лексикони, монографії, збірники статей, матеріали конференцій, збірники історичних документів, спогади, бібліографічні огляди), хоча зустрічаються й науково-популярні (каталоги виставок, підручники). Серед енциклопедично-довідкових видань заслуговують на увагу дослідників такі багатотомні фундаментальні друки, як «Germania Judaica» (Tübingen: Mohr /Paul Siebeck), *Judaica Lublinensia* (Lublin: Wydawn. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej), *Archiwum Ringelbluma* (Warszawa: Wydawn. Uniwersytetu Warszawskiego).

Більша частина видань побачила світ у відомих академічних видавництвах, зокрема європейських та американських університетів і наукових інституцій, зокрема таких міст, як Берлін, Веймер, Гейдельберг, Ганновер, Геттінген, Лейпциг, Тюбінген, Відень, Краків, Люблін, Варшава, Вроцлав, Прага, Будапешт, Кембридж-Массачусетс, Єль, Нью-Йорк та ін.

Тематика видань включає широке коло наукових проблем з єврейських студій: історія євреїв в окремих державах, історія окремих єврейських громад, економіка, господарство, культура, освіта, соціально-політичне і громадське життя, побут, мистецтво, історія та культура сефардів, єврейська еміграція, взаємовідносини євреїв з іншими народами, антисемітизм, Голокост.

Потрібно згадати також наявність в колекції кількох факсимільних перевидань праць 1930-ї років відомих львів'ян – єврейського історіографа, політичного та освітнього діяча, професора Маєра Балабана та колекціонера єврейських старожитностей Максиміліана Гольдштейна. На час перевидання ці важливі з наукової та культурологічної точки зору праці збереглися в одиничних примірниках і тому їх поновне тиражування польськими видавництвами частково задовільнило потреби нових поколінь дослідників в обставинах, коли в самій Польщі і в сусідніх країнах юдаїка лише починала набирати оберти.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що збірка юдаїки в бібліотечній колекції Лейбніц-Інституту історії та культури Східної Європи у Лейпцигу попри її невеликі кількісні параметри містить важливі академічні видання провідних наукових дослідників та інституцій Європи і частково Північної Америки. Збірка здебільшого відображає значний інтерес науковців до єврейських студій та відповідний сплеск видавничої діяльності з кінця 1980-х років в багатьох країнах Східної Європи, які звільнилися від ідеологічного диктату СРСР. Провідну роль в цьому процесі, як свідчить дана збірка, відіграли польські наукові інституції та видавництва, що має бути повчальним прикладом для вітчизняних науковців.

UDC 027.021(430):025.17:002.2(=411.16)

Taissa Sydorchuk,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0941-3763>,

Candidate of Historical Sciences, Head,
Omeljan Pritsak's Research Centre for Oriental Studies,
National University of Kyiv-Mohyla Academy,
Kyiv, Ukraine
e-mail: Sydorchuktm@ukma.edu.ua

**JUDAICA IN THE LIBRARY COLLECTION OF THE LEIBNITZ-INSTITUT
FOR THE HISTORY AND CULTURE OF EASTERN EUROPE IN LEIPZIG**

A general overview of the collection of printed Judaica of the specialized scientific library of the Leibniz Institute of History and Culture of Eastern Europe in Leipzig is presented, as well as its quantitative, chronological, geographical, linguistic and thematic characteristics and features.

Keywords: Judaica, library collection, Leibniz-Institute for the History and Culture of Eastern Europe.